

15_ Třicetiletá válka na Opavsku

Čeští vzbouřenci, kteří se 23. května 1618 podíleli na třetí pražské defenestraci, nejspíše netušili, že svým krokem rozpoutají celoevropský konflikt, který bude později označován jako třicetiletá válka. Samotná válka vypukla několik týdnů po pražské defenestraci a čeští protestanští stavové našli ve svém boji proti Habsburkům podporu nejenom v zahraničí, ale také v zemích Koruny české, kde se na jejich stranu postavily moravské stavy, a především slezská knížectví. Nejvýraznějším odpůrcem Habsburků ve Slezsku byl krnovský kníže z rodu Hohenzollernů, Jan Jiří Krnovský. V opavském knížectví byla situace složitější. Knižectví už od roku 1614 vlastnil Karel z Lichtenštejna, přesvědčený katolík a spojenec habsburského dvora.

Čeští vzbouřenci, kteří se 23. května 1618 podíleli na třetí pražské defenestraci, nejspíše netušili, že svým krokem rozpoutají celoevropský konflikt, který bude později označován jako třicetiletá válka. Samotná válka vypukla několik týdnů po pražské defenestraci a čeští protestanští stavové našli ve svém boji proti Habsburkům podporu nejenom v zahraničí (Uhry, Nizozemí, některá německá knížectví a další, zejména protestanské oblasti), ale také v zemích Koruny české, kde se na jejich stranu postavily moravské stavy a především slezská knížectví. Nejvýraznějším **odpůrcem Habsburků ve Slezsku byl krnovský kníže z rodu Hohenzollernů, Jan Jiří Krnovský, který náležel k radikální kalvinistické menšině** (většina Slezska byla převážně luteránská).

V opavském knížectví byla situace složitější. Knižectví už od roku 1614 vlastnil Karel z Lichtenštejna, přesvědčený katolík a spojenec habsburského dvora, který pro české povstání neměl sebemenší pochopení. Problémem bylo, že opavské knížectví – navzdory rekatolizačním snahám – bylo většinově protestanské, navíc zde existovala protilichtenštejnská opozice tvořená hlavně místní šlechtou, která Karla z Lichtenštejna odmítala uznat za svého knížete. Místní šlechta ale nebyla zdaleka jednotná ve svém postupu, což lze vidět na chování hejtmana opavského knížectví Pertolta Tvorkovského z Tvorkova (z Kravař), pána na Raduni, který zaujal neutrální pozici a jeho příkladu následovala část místní šlechty. Ačkoliv se nakonec většina opavského knížectví přiklonila na stranu povstání, jejich podpora byla spíše vlažná a po porážce stavovského vojska v bitvě na Bílé hoře hledali cestu, jak se vyvázat ze spojenectví s poraženou stranou. Nepokoje ve Slezsku ale nadále vyvolával **Jan Jiří Krnovský, který se s porážkou odmítal smířit a pokračoval v boji proti Habsburkům. V červenci 1621 přitáhl se svým vojskem na Opavsko, zajal opavského hejtmana Pertolta Tvorkovského a jeho vojsko vyplenilo panství místních katolíků**, stejně jako katolické kostely a kláštery. Poté Jan Jiří v čele svého vojska zamířil do Uher, kde hodlal nalézt podporu pro další boj s Habsburky.

Neúspěšné stavovské povstání mělo na Opavsku výrazný dopad na místní šlechtu, která musela vzdát svůj boj proti Karlovi z Lichtenštejna, a opavští stavové jej 11. června 1622 definitivně uznali svým knížetem. Ačkoliv Karel z Lichtenštejna měl respektovat náboženské svobody, v praxi na ně příliš nehleděl. V roce 1624 zahájila činnost protireformační komise, jejímž prvním krokem bylo vypovězení protestantských duchovních z Opavska. Další změny se

týkaly opavské městské rady, v níž mohli zasednout pouze katolíci. **Poslední výraznou změnou byl příchod jezuitů, které Karel z Lichtenštejna povolal do Opavy v roce 1625 a věnoval jim kostel svatého Jiří na dnešním Dolním náměstí** (dnes kostel sv. Vojtěcha). Jezuité ale v Opavě nepobyli dlouho – už v následujícím roce museli z Opavy utéct v důsledku tzv. dánského vpádu.

Po definitivní porážce českého stavovského povstání převzal roli vůdce protestanského tábora dánský král Kristián IV., který se postavil do čela protihabsburské koalice, a v jeho vojsku nalezlo uplatnění také množství českých exulantů, kteří museli po porážce na Bílé hoře opustit české země. V roce 1626 se dánské vojsko pod vedením Petra Arnošta z Mansfeldu, jedné z hlavních postav českého stavovského povstání, proboujalo do Slezska, které vzhledem ke slabosti habsburských vojsk v této oblasti relativně bez problémů ovládlo. **Opava byla obsazena v srpnu 1626 a většina zdejších protestantů nejspíše dánské vojsko přivítala.** Následovaly represe proti zbývajícím opavským katolíkům, kteří byli uvězněni v kostelech sv. Ducha a sv. Václava. **Z Opavska se stala na rok pevná základna dánského vojska.** Důsledkem bylo značné zkvalitnění opevnění pod vedením Dánů. **Došlo k vybudování tzv. bastionového opevnění – systém sypaných zemních bastionů propojených zemním valem. Pozůstatkem jednoho z těchto bastionů je dodnes tzv. Ptačí vrch (Luttermannova šance).**

Situace se změnila až v létě roku 1627, kdy **do Slezska přitáhl přední císařský generál Albrecht z Valdštejna a jeho vojsko postupně vytlačilo dánské posádky.** Opava byla obležena v polovině července 1627 a po dvou týdnech bojů museli obránci pro nedostatek munice kapitulovat. O tvrdosti bojů svědčí škody na opavských budovách poničených během obléhání – **silně poškozen byl klášter dominikánů nebo klášter minoritů. Porážka dánských vojsk měla neblahý dopad na opavské knížectví.** Albrecht z Valdštejna si byl vědom podpory místních vůči Dánům a požadoval po městě Opavě 100 000 zlatých tolarů a po opavské šlechtě 40 000 zlatých tolarů jako náhradu za škody a jako trest za jejich zradu. **Krátce po dobytí Opavy došlo k návratu jezuitů, kterým Albrecht z Valdštejna svěřil všechny opavské kostely.** Jezuité byli ve svých rekatolizačních aktivitách úspěšní. Uvádí se, že do roku 1629 byla většina opavského knížectví katolická. Na jaře roku 1629 zahájila činnost císařská komise, která měla na starosti vyšetřování místní šlechty kvůli její spolupráci s Dány. **Následné pokuty a represe fakticky zlikvidovaly postavení opavské šlechty, která ztratila svou ekonomickou i politickou moc.**

Válečné události třicetileté války zasáhly Opavsko ještě v roce 1642, kdy tudy táhla **švédská vojska mířící do Olomouce** a v rámci tohoto tažení **dobyla také Opavu.** Jejich okupaci Opavska ukončila až císařská armáda, která 20. července 1642 Opavu získala zpět. Do města byla umístěna početná posádka císařského vojska, která musela být živena měšťany, což komplikovalo už tak dost složitou ekonomickou situaci v knížectví. Do konce třicetileté války se již na Opavsku výraznější bojové akce neodehrály, ale dlouhá léta bojů a průtahů vojsk se na knížectví podepsala a trvalo dlouhé roky, než se opavské knížectví z válečných škod vzpamatovalo.

Otázky a úkoly (odpovězte společně)

Zeptejte se doma rodičů, zda by věděli, co to byla třicetiletá válka.

Rozdělte se do skupin na katolickou stranu bojovníků a protestanskou a řekněte, jaké státy (země) reprezentujete.

České země rozdělte na Moravu, Čechy a Slezsko a zahrajte scénku, kdy vysvětlíte, jaký postoj země zastávala.

Vysvětlete, kdo to byli Lichtešejnové, jak získali Opavsko (jak dlouho jej drželi) a jakou víru vyznávali.

Kdo to byli Habsburkové?

Vysvětlete se pojem habsburská monarchie a na mapě si ukažte její hranice v 16. století. Zkuste v procentech vyjádřit, jakou část území tvořilo Slezsko a kde se nachází město, ve kterém žijete. Spočítejte, jak daleko to měla slezská knížata do Vídně.

Tipy

Navštivte Zemský archiv a běžte se podívat na nejstarší listiny spojené s Lichtešejny a jejich držbou Opavska a Krnovska.

Navštivte Slezské zemské muzeum (v Opavě) a domluvte se na besedě s Mgr. Ondřejem Haničákem, Ph.D. na téma Lichtešejnové a Opavsko.

Mgr. David Radek, Ph.D. (Slezská univerzita v Opavě)